

per af aktører på Shanghais børs. Det er dem, der tilsammen udgør det, forfatteren kalder „The Trading Crowd“. Her er tale om tre forskellige grupper, som har meget forskellige tilgange til børsmarkedet og vidt forskellige intentioner, drømme og mål, hvilket præger deres syn på hinanden og måden, hvorpå de interagerer. Som forfatteren selv påpeger, er det oplagt for kulturforskere at studere de slips- og jakkeklædte mænds kulturer. Desværre har der i forskningen ikke været ofret meget opmærksomhed på politiske og økonomiske nutidskulturer. Bogen er et kærkomment bidrag. Man kunne dog ønske, at forfatteren havde holdt sig til studiet af de forskellige aktører på børsen i Shanghai, frem for at vi plads til økonomiske og statslige analyser, som forekommer mangelfulde og tilfældige.

Mette Boritz
Formidlingsafdelingen
Nationalmuseet
København

PETER HERVIK (red.): Den generende forskellighed. Danske svar på den stigende multikulturalisme. København: Hans Reitzels Forlag 1999. 273 sider. ISBN 87-412-2716-6. Pris: 200 kr.

„Moralsk panik har bredt sig over landet“, skriver Peter Hervik i sin indledning til denne artikelsamling om danskernes syn på de fremmede. Danskerne er i „et dilemma“, et dilemma, som de forsøger at løse ved at kategorisere og omkategorisere „os“ og „de andre“. Danskernes usikkerhed og os/dem-diskursen udgør opskriften på et forskningsprojekt om „Forskellighedens logik“, som Peter Hervik og hans kolleger har udført. Med flere hundredetusinde kroners støtte fra Forskningsrådet, Indenrigsministeriet og Europakommissionens program mod racisme har projektet blandt andet udmøntet sig i artikelsamlingen om, hvordan danskerne opfatter „de andre“.

Bogen har sine skurke: Pia Kjærsgaard, Ekstra Bladet og Jyllandsposten. Den har ofre: de mange almindelige borgere i Danmark, der udtrykker sig fortvivlet eller forvirret om „den stigende multikulturalisme“ eller om, hvad en rigtig indvandrer er. Heltene er forfatterne, der analyserer avisernes fremmeddiskurser og danskerens tale, for at vi kan forstå, hvad det hele i virkeligheden går ud på. Og hvad med

de fremmede? Ja, de kommer slet ikke til orde, eftersom forfatterne kun er interesseret i danskerne. Bogens tilstræbte nuancering undergraves dog af dens omslag: et (svensk) foto af en mørk kvinde, hvis brune øjne kigger ud gennem et hvidt slør. Mere „anderledeshed“ kan det altså ikke blive til. Omslaget afspejler bogen: den åbenbare forskel må ikke genere. Hvis den gør, er vi ofre for vore kategoriseringer, for mediernes skjulte hensigter eller værre endnu, vi er racister. Det er antropologi som billige pointer. En antropologi, der er både misvisende og forudsigelig.

Under projektet har Hervik & co. foretaget 52 interviews med danskere om deres syn på udlændinge. De har også arbejdet med at analysere billedet af indvandrere, ikke mindst somaliere, i medierne. I de 7 artikler diskuteres danskernes frygt for det anderledes, og hvordan den påvirker vor opfattelse af danskhed. Vi bliver belært om den ny racisme, en racisme, som faktisk er blev analyseret for en del år siden af andre forskere som for eksempel Carl Ulrik Schierup. Vi læser om danskernes „jeg er ikke racist, men...“-retorik og om, hvordan vi kategoriserer de andre. Undskyld „de andre“.

Bogens teoretiske inspirationskilder er diskursanalysen og den kognitive skole efter Holland, Quinn, Strauss, Lutz og R. Johnson, ham med kredsløbmodellen. Hervik kalder denne tilgang for „kritisk diskursanalyse“, da den kombinerer „britiske kulturstudier og grundantagelser fra nyere amerikanske teorier om, hvordan kulturel viden fra det sociale rum internaliseres i det enkelte individ“. Hvad betyder det nu? Dette er, siger han, en „kompleks dialogisk tilgang“. Og det må man give ham ret i, eftersom forfatterne bestræber sig på at sige indlysende eller banale ting på den mest komplicerede måde. Hvordan skal en almindelig læser tackle udsagn som: „Det ser altså ud til, at somaliere er besværlige, fordi de er meget forskellige fra danskere“!!! Og hvordan håndterer vi udsagn, som belærer os om, at aviserne benytter både „intenderede såvel som ikke-intenderede fremstillingsformer“. Hold da helt op! Med „kritisk diskursanalyse“ får vi at vide, at danskere „kommer fra Danmark“, er lyse, kristne og svine-ædende, mens somaliere „kommer fra lande syd for Danmark“, er mørke, muslimer og ikke-svine-ædende. Hvor ville vi dog være uden os og dem? Eller „os“ og „dem“?

Baggrunden for *Den generende forskellighed* er en meget omtalt bog af de to politologer

Gaasholt og Togeby (nu totalt undergravet af en ny bog af Nannestad), som konkluderer, at da de fleste danskere ikke kender indvandrere personligt, må vi nødvendigvis skabe vore billeder af dem ud fra mediernes. Altså enten- eller. Underforstået: bare vi lærer disse indvandrere at kende, vil vore billeder ikke være så negative – „en flygtning er en ven, du ikke kender“! Præmissen er, at vor virkelighed er skabt af pressen og dens samspil med vore kulturelle skemaer. Ikke alene betragtes pressen som ond og manipulerende (i hvert fald Ekstra Bladet og Jyllandsposten, da Information og den anti-racistiske presse slet ikke bliver nævnt), indvandrere og de andre (undskyld „de andre“) bliver også udnyttet af ambitiøse politikere og avisskribenter.

Dette udgangspunkt er tendentiøst. I stedet for at falde for disse tåbelige påstande burde antropologer tilbagevise dem! For det første strider selve ideen om, at bare vi fik kendskab til flygtninge og indvandrere, vil alt blive godt, mod den etnografiske virkelighed. Man behøver blot at bo i en hvilken som helst landsby eller træppeopgang (for ikke at sige på Balkan eller i Brønshøj) for at opdage, at folk som „lever sammen“ ikke nødvendigvis føler næstekærlighed for hinanden. For det andet, hvorfor skal vi tro, at mediernes manipulationer altid virker: det vil sige, at vi ikke er i stand til at læse og forstå ting på vores egen måde, at filtrere? For det tredje, vi kan sagtens danne os meninger, uden at vi behøver „medier“: når vi går ned ad Griffenfeldsgade, hvor somaliere har deres klub, eller kommer ind i en pakistansk kiosk eller taler med lærere på vore børns skoler om de to-sprogede indvandrerbørn. Henvisning til mediernes overdrevne indflydelse forklarer ikke den banale kendsgerning, at danskerne på trods af et fåtal af kilder faktisk har meget forskellige meninger om indvandre- re. Følger man forfatterens udgangspunkt, bør vi alle sammen enten være racist, fordi Ekstra Bladet blæser Ali-sagen op (ham med de 600.000 i bistand), eller fordi en artikel i Politiken har en somalier i et mørkt rum, mens en artikel om en dansker viser ham i naturlige omgivelser. Nej, livet er mere end diskurs.

Bogen fejler, fordi den holder sig til ord og tekster i stedet for at analysere handlinger. Under al den akademiske snak om vore kategorier vrirler den med en foragt for almindelige danskeres dømmekraft. Ideen er, at vi alle sammen styres af diskurser og kategorier, dog ikke forfatterne, der har redskaber til at skære

igennem! Forfatterne vil have os til at tro, at alle problemer slet og ret er konstruerede, at ham Ali og hans 600.000 kr om året i bistand bare er et spørgsmål om, hvordan vi opfatter ham som „de andre“. Bogen reddes af en artikel af Louise Johansen om, hvordan danske forældre vælger de skoler, som ikke har så mange „to-sprogede“. Artiklen er god, fordi den handler om disse forældres handling og ikke bare deres ord. Endelig møder vi nogle forældre, der bekymrer sig om deres børn, og ikke bare en ikke-kategori af diskurs-producerende „danskere“. *Den generende forskellighed* lider af elitisme og foragt for netop de folk, den skal forstå, „det danske folk“. Danskernes kategorier og handlinger er langt mere sofistikerede end disse politisk korrekte antropologer gør dem til. På trods af „kritisk diskursanalyse“ får vi en totalt ukritisk brug af en stærkt kritiseret retning inden for samfundsforskningen, vi får en klicheagtig antiracisme, uden at der stilles kritiske spørgsmål til netop denne humanistiske diskurs. Vi får akademisk bluf og utilgængeligt sprog. Vi får 52 tilfældige interviews med „danskere“, og vi får avislæseri forklædt som antropologi. I stedet for feltarbejde får vi tekstanalyse. Bogstavelig talt får vi ord uden handling. Misvisende, kedeligt og enormt forudsigeligt. Bogen vil aldrig kunne overbevise nogen om noget. Den er som en prædiken for de allerede omvendte.

Antropologi handler om at gengive folks verdener. Det gør man ved at sætte sig ind i andres livsverden, ved at tage folk alvorligt, ved at deltage og observere. Denne bog gengiver ingens verden. Forfatterens yndlings-diskursmanipulator, Pia Kjærsgaard, vil nok komme med en af sine sædvanlige bombastiske anklager: „hvor mange af danskernes skattekroner er blevet spildt på dette projekt?“ Og spildt er desværre det rigtige ord.

Steven Sampson
Avd. för Socialantropologi
Lunds Universitet

MARGARETHA JÄRVINEN & MARGARETA BERTILSSON: Socialkonstruktivisme. Bidrag til en kritisk diskussion. København: Hans Reitzels Forlag 1998. 175 sider. ISBN: 87-412-2772-7. Pris: 198 kr.

Bogen er kaldt *Socialkonstruktivisme. Bidrag til en kritisk diskussion*, og det handler den